

Ὁρθόδοξος Ἐνημέρωσις

«Ἐντολή γάρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κινδυνεύουσις Πίστεως. Λάλει γάρ, φησί, καὶ μὴ σιώπα... Διὰ τοῦτο καγὼ ὁ τάλας, δεδοικὼς τὸ Κριτήριον, λαλῶ».

(Ὁσ. Θεοδώρου Στουδίτου, PG 99, 1321)

«Τοῖς Πατράσιν ἐκ παντὸς ἀκολουθητέον»

«1924 - 2024: Ἡμερολογιακὴ Μεταρρύθμισις καὶ Οἰκουμενισμὸς»* Μέρος Α΄

Οἱ εὐσεβεῖς Ὁρθόδοξοι Ἀντι-οικουμενιστὰι τοῦ Πατρίου Ἡμερολογίου ἐφέτος, ἐπὶ τῇ 100ῇ ἐπετειῶ τῆς **Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως**, ἂν καὶ ἀντιμετωπίζουσι πολλές δυσκολίες, ἐμπόδια καὶ θλίψεις στὴν πορεία καὶ **Μαρτυρία** τους, χαίρουσι

«συγχρόνως, διότι μὲ τὴν Χάρη καὶ τὴν δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς πρεσβεῖες τῶν Ἁγίων, στὸν δρόμο τῶν Ὁποίων προσπαθήσαμε νὰ πορευθοῦμε, κατορθώσαμε, παρὰ τὶς ἀδυναμίες καὶ τὴν μικρότητά μας, νὰ κρατήσουμε ἐπὶ ἕνα αἰῶνα ἀταλάντευτη Ὁρθόδοξη πορεία, μέσα σὲ ἕνα περιβάλλον συγκροτητικό, οἰκουμενιστικό, διωκόμενοι, συκοφαντούμενοι, καὶ περιφρονούμενοι, κυρίως ἀπὸ τοὺς στρατευμένους στὴν παναίρεση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐπληθύνθησαν σφόδρα. Δοξάζουμε καὶ εὐχαριστοῦμε τὸν ἐν Τριάδι Θεό, διότι μᾶς ἐνίσχυσε νὰ μὴ λοξοδρομήσουμε ἀπὸ αὐτὴν τὴν στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸ καὶ νὰ φθάσουμε στὸν σταθμὸ αὐτὸ τῶν 100 ἐτῶν Ἀγῶνων καὶ Ὁμολογίας»¹.

* * *

Α΄. Εἶναι γνωστὸν καὶ ἔχουν γραφῆ πολλά, ἔγκυρα καὶ ἀναμφισβήτητα περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐντεῦθεν τοῦ 1920 ἡ Ὁρθόδοξία δὲν ἀντιμετωπίζει κυρίως **Ζήτημα Ἡμερολογίου**, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρωτίστως **Ζήτημα Οἰκουμενισμοῦ**.

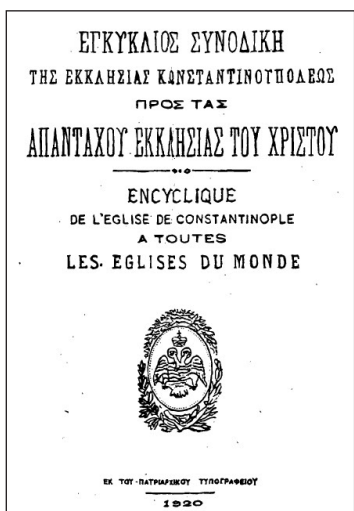
Εἶναι λίαν ἐνδεικτικὰ ἐπ' αὐτοῦ ὅσα ἐπισημαίνει ὁ γνωστὸς Καθηγητὴς Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ. κ. Δημήτριος Τσελεγγίδης:

• «...**Τὸ καταστρεπτικότερο ἔργο** στὴ δογματικὴ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας **τὸ ἔκανε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ κάνει ὁ Οἰκουμενισμός.** • Ὁ Οἰκουμενισμὸς ἀποτελεῖ σήμερα τὸν **δυσώδη φορέα τοῦ διαχριστιανικοῦ καὶ διαθρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ** καὶ κατὰ συνέπεια τὸν **πιὸ ἐπίσημο φορέα τῆς ἐπικινδυνότερης πολυαιρέσεως ὅλων τῶν ἐποχῶν,** ἐπεὶδὴ συμβάλλει ἀποφασιστικὰ στὴν ἀμβλυνση τοῦ ὀρθοδόξου κριτηρίου καὶ τῆς ὀρθοδόξου αὐτοσυνειδησίας. • Συγκεκριμένα, διὰ τῶν ἐκπροσώπων του, τοπικῶς καὶ διεθνῶς, ἐπιχειρεῖ διαρκῶς καὶ βαθμιαίως ὅλο καὶ μεγαλύτερες **“ἐκπτώσεις”** στὴν ἐκκλησιολογικὴ - **δογματικὴ συνείδηση** τῶν ἀνυποψίαστων πνευματικῶς ὀρθοδόξων πιστῶν. • **Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτυγχάνει** εἰδικότερα **μὲ τὴ σχετικοποίησιν ἢ καὶ τὴν ἀκύρωσιν** στὴν πράξιν τοῦ κύρους τῆς διδασκαλίας τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ μάλιστα συλλογικῶν ἀποφάσεών τους, **στὸ πλαίσιο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.** • **Βλέπε** λ.χ. τὴν κατάφωρη καὶ κατ' ἐξακολουθήσιν, ἐδῶ καὶ χρόνια, παραβίασιν τοῦ Β' Κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πὺ ἀπαγορεύει ρητῶς συμπροσευχὴ μὲ ἀκοινωνήτους καὶ ἑτερόδοξους... μὲ τὴ σαφῆ ἀπειλή τῆς καθαιρέσεως τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ τῶν λαϊκῶν, πὺ τὸν παραβιάζουν»².

* * *

Ἡ ἄρρηκτος σχέσις **Οἰκουμενικῆς Κινήσεως** καὶ **Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως** εἶναι τεκμηριωμένη ἀπολύτως, ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς καὶ θεολογικῆς³.

Τὸ ἔτος 1924 ἀποτελεῖ ὄροσημον στὴν ἱστορικὴ ἔκφρασι -πρῶτη βαθμίδα καὶ ἐξέλιξι τῶν σκοπῶν τῆς ξένης πρὸς τὴν Πατερικὴ Παράδοσι **Οἰκουμενικῆς Κινήσεως,** ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ **Διαχριστιανικοῦ** καὶ πε-

Ἐγκύκλιος τοῦ 1920.

ραιτέρω *Διαθρησκειακοῦ Συγκρητισμοῦ*⁴.

Υπενθυμίζεται, ὅτι τῆς *Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως* εἶχε προηγηθῆ ἡ *Ἐγκύκλιος τοῦ 1920*, ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ τὸ λεγόμενο *Πανορθόδοξο Συνέδριο τῆς Κωνσταντινουπόλεως - 1923*, ἀμφότερα μὴ ἐκκλησιοπατερικῆς προοπτικῆς.

Πανορθόδοξο Συνέδριο τῆς Κωνσταντινουπόλεως - 1923.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις⁵, ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς συνεργασίας τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν γιὰ τὴν διακονία τοῦ κόσμου μὲ τελικὸ σκοπὸ τὴν ἔνωσί τους, πρωτοεμφανίσθηκε στὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἐντὸς τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου: διάφορες τάσεις, προσπάθειες καὶ κινήσεις, ἂν καὶ ἀφετηριακὰ εἶχαν ἄλλους σκοπούς, λαμβάνουν μορφή παγκοσμίων ἐνώσεων καὶ ἐξαπλώνονται διεθνῶς, ἐτοιμάζοντας τὸ ἔδαφος γιὰ μιὰ οἰκουμενικὴ συνεργασία ὄλων τῶν Χριστιανῶν⁶.

Ἐτσι φυσιολογικά, γεννᾶται πολὺ ἔνωρις ἢ σκέψις γιὰ τὴν σύμπηξι ἐνὸς Ὄργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ περιλαμβάνη στοὺς κόλπους του τίς ποικίλες προτεσταντικὲς κινήσεις, ὥστε νὰ θεσμοποιηθῆ ἡ *Οἰκουμενικὴ Κίνησις* μὲ τὸν πλέον ἐπίσημο τρόπο καὶ μάλιστα παγχριστιανικῶς.

Ἡ ἴδρυσις τῆς «*Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν*» προώθησε τὸ ὄραμα μιᾶς «*Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν*», δηλαδὴ μιᾶς *Διαχριστιανικῆς Ὁμοσπονδίας*, παρὰ τίς ἀγεφύρωτες δογματικὲς διαφορὲς.

Ἀκριβῶς στὸ κρίσιμο αὐτὸ σημεῖο, εἰσέρχεται ἐπισημότατα στὰ οἰκουμενιστικὰ δρώμενα τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν *Καινοτομίες* καὶ πλήρη ἀνατροπὴν τοῦ ἀκριβοῦς κανόνος καὶ ὄρου τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας, τοῦ Ἀποστολικοῦ «*Τύπου Διδαχῆς*»⁷.

* * *

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920, ἡ Κωνσταντινούπολις, διὰ μέσου τοῦ *Πατριαρχικοῦ Διαγγέλματος*, μὲ πρωτοφανῆ τρόπο, ἐπρότεινε –ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρατηρήθη– κάτι «*δίχως προηγούμενο στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας*»⁸, ἐπρότεινε, γιὰ τὴν ὠφέλεια «*τοῦ ὅλου τῆς Ἐκκλησίας σώματος*», ἐντὸς τοῦ ὁποῖου «*σώματος*» νοοῦνται ὀρθόδοξοι καὶ ἑτερόδοξοι, νὰ ἰδρυθῆ μία «*Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν*»!...

Στὰ θεμέλια αὐτῆς τῆς Διαχριστιανικῆς Ὁμοσπονδίας, ἡ ὁποία ἐνσαρκώθηκε τὸ 1948 μὲ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν» («Π.Σ.Ε.»), κεῖνται τρεῖς κακοδοξίες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν «μέγα πλῆγμα κατὰ τῆς ὀρθοδόξου “ἀπληρτισμένης εὐσεβείας”» καὶ εἶναι οἱ ἐξῆς:

α) ἡ Βαπτισματικὴ Θεολογία: βάσει αὐτῆς, «πάντες οἱ Χριστιανοὶ» [*ἀνεξαρτήτως εἰς ποίαν Ὁμολογίαν ἀνήκουσιν*!] εἶναι μυστηριακῶς καὶ ἀπορρήτως ἡνωμένοι μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μετ’ ἀλλήλων διὰ τῆς μυστηριακῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος»⁹.

β) ὁ Δογματικὸς Συγκρητισμὸς: βάσει αὐτοῦ, οἱ διάφορες «Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες», παρὰ τὶς ὑφιστάμενες μεταξὺ τους δογματικὲς διαφορὰς, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμόσουν «προσέγγισι», «φιλία» καὶ «συνεργασία», «συνάφεια» καὶ «κοινωνία»¹⁰.

Τὸ «φαινόμενο» αὐτὸ τοῦ Δογματικοῦ Συγκρητισμοῦ, δηλαδὴ τῆς διαχριστιανικῆς συνεργασίας, «ἐμμενόντων ὁμως καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ (ὀρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν) ἐν τοῖς οἰκείοις δογματικοῖς χώροις», εἶναι «ἄγνωστον καὶ ἀδιανόητον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας», ὅξει «ἀπαισίου θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ» καὶ τείνει «εἰς καθιέρωσιν τῆς ἀρμονικῆς καὶ ἀδιαταράκτου συννπαρξέως ἀληθείας καὶ πλάνης, φωτὸς καὶ σκότους»: τοῦτο –κατὰ τὴν γνώμη ἐπιφανοῦς κληρικοῦ τῆς Καινοτομίας– «μόνον ὡς “σημεῖον τῶν καιρῶν” δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ»¹¹.

γ) ἡ Ἐγκοσμιοκρατικὴ Προοπτικὴ: βάσει αὐτῆς, ἡ «συνάφεια» καὶ «συνεργασία» ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων θεωρεῖται ἀναγκαία προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῆ μία κοσμικεντρικὴ προβληματικὴ ἢ παγχριστιανικὴ ἐνότης ἀποβλέπει σὲ ἓνα ἐγκοσμιοκρατικὸ ὄραμα: κινδυνεύουμε ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς πληγὰς (ἀλκοολισμὸς, πολυτέλεια, φιληδονία, ἡδυπάθεια κλπ.) καὶ πρέπει νὰ συνεργασθοῦμε.

Ἡ Ἐγκοσμιοκρατικὴ Προοπτικὴ δίδει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι λησμονεῖ ἀπὸ τί πράγματι μᾶς σώζει ἡ Ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ’ ὅσον ἀποσιωπᾷ παντελῶς, ὅτι «ἀκόμα καὶ ἡ ἐξάλειψις ὅλων αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν πληγῶν δὲν σώζει τὸν ἄνθρωπο»¹², διότι τὸ ζητούμενον δὲν εἶναι ἡ ἠθικὴ μόνον βελτίωσις μέσῳ ἐνὸς ἰδεολογικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ ἐγκεντριζομένου αὐτοῦ στὸ Σῶμα τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ Ζώντος Χριστοῦ.

* * *

Οί προτάσεις τοῦ «*Διαγγέλματος*» τοῦ 1920 ὄχι μόνον υἱοθετήθησαν¹³, ἀλλ' ἐφηρμοσθήσαν πλήρως κατὰ τὴν πορεία τῆς *Οἰκουμενικῆς Κινήσεως*¹⁴, μάλιστα δὲ καὶ ἐπηυξήθησαν, ὥστε σήμερα νὰ χαρακτηρίζονται ὅλες μαζί ὡς «*Βήματα πρὸς Σταθεροποίησιν τοῦ Κοινοῦ Χριστιανικοῦ Φρονήματος*»¹⁵.

Αναφερόμεθα σὲ αὐτὲς ἐπιγραμματικῶς, γιὰ οἰκονομία χρόνου:

1. «*Δημιουργία κοινοῦ ἡμερολογίου*»·
2. «*Ἐντατικωτέρα ἐπικοινωνία δι' ἀλληλογραφίας*»·
3. «*Οἰκειότερα συσχέτισις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν*»·
4. «*Ἐπικοινωνία καὶ “συναδέλφωσις” Θεολογικῶν Σχολῶν*»·
5. «*Προώθησις τῶν οἰκουμενικῶν σπουδῶν*»·
6. «*Οἰκουμενικὸν πνεῦμα εἰς τὴν καθόλου παιδείαν*»·
7. «*Θεολογικοὶ διάλογοι καὶ συνέδρια*»·
8. «*Οἰκουμενικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ πληρώματος ὄλων τῶν ὁμολογιῶν*»·
9. «*“Συναδέλφωσις” Ἐπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων διαφόρων ὁμολογιῶν*»·
10. «*Κοινὸς ἑορτασμὸς θρονικῶν ἑορτῶν καὶ πολιούχων ἀγίων*»·
11. «*Ἀύσις δογματικῶν προβλημάτων*»·
12. «*Ἀμοιβαῖος σεβασμὸς τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων*»·
13. «*Ἀποφυγὴ δημιουργίας νέων προβλημάτων*»·
14. «*Παραχώρησις εὐκτηρίων οἰκῶν*»·
15. «*Μικτοὶ γάμοι*», καὶ τέλος
16. «*Συνεργασία ἐπὶ εὐρυτάτου ἐπιπέδου εἰς ἐπίκαιρα προβλήματα*»¹⁵.

Εἶναι πασιφανές, ὅτι ἔχομε ἐνώπιόν μας ἕναν προγραμματισμένο καὶ ἐξελισσόμενο συγχρωτισμὸ ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων, ὁ ὁποῖος βεβαίως εἶναι **κάθε ἄλλο παρὰ ἕνας Θεολογικὸς Διάλογος**, καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ περαιτέρω **ἀντορθόδοξες παρεκκλίσεις**.

Μέσα στὸ «*Π.Σ.Ε.*», κατὰ παραδοχὴν Ρουμάνου Οἰκουμειστοῦ μητροπολίτου,

«παρὰ τὶς διαμαρτυρίες τῶν Ὀρθοδόξων, ἐγκρίθησαν ἠθικοὶ κανόνες ποὺ ἀντιστρατεύονται τὴν (Ἀγία) Γραφή: ἡ ὁμοφυλοφιλία, ὁ λεσβιασμὸς, οἱ ἐκτρώσεις καὶ γενικὰ ἀναποδογυρίσθηκε ὀλόκληρη ἡ χριστιανικὴ βιβλικὴ καὶ παραδοσιακὴ ἠθικὴ»¹⁶!

* * *

Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ **ἱστορικο-θεολογικοῦ πλαισίου** ἐφαρμόσθηκε τὸ 1924 ἡ **Ἡμερολογιακὴ Μεταρρύθμισις** καὶ εἶναι πλέον καιρὸς, μετὰ ἀπὸ ἑκατὸ ἔτη, νὰ συνειδητοποιηθῇ βαθειά, ὅτι ἀπορριπτομένου τοῦ **Οἰκουμενισμοῦ**, ὡς ἐκκλησιολογικῆς ἐκτροπῆς, συναπορρίπτεται καὶ ἡ **Ἡμερολογιακὴ Καινοτομία**, ἡ ὁποία εἶναι συμφυῆς καὶ ὁμόρριζος μὲ τὸν **Οἰκουμενισμό**: τὰ δύο αὐτὰ ζητήματα – **Οἰκουμενικὴ Κίνησις** καὶ **Μεταρρύθμισις Ἡμερολογίου** – δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαχωρισθοῦν.

* * *

Β'. Ἡ αἰτιώδης ὅμως συνάφεια **Οἰκουμενικῆς Κινήσεως** καὶ **Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως** δὲν ἐπιτρέπει νὰ λησμονηθῇ καὶ ἡ προηγουμένη, ἀλλὰ καὶ μακροαίων, **αἰτιώδης σχέσις Παπικοῦ Προσηλυτισμοῦ** καὶ **Γρηγοριανῆς Μεταρρυθμίσεως**, ἐντεῦθεν τοῦ ΙΣ΄ αἰ. (1582 ἔ.).

Μετὰ τὴν πολλαπλὴ καταδίκη τῆς παπικῆς **Ἡμερολογιακῆς Καινοτομίας** ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (1583, 1587, 1593), τὰ κύματα τῆς συγχύσεως ἀπὸ τὸ «Παγκόσμιον Σκάνδαλον»¹⁷ τοῦ **Γρηγοριανοῦ Ἡμερολογίου** δὲν ἔπαυσαν νὰ πλήττουν τὴν Θεϊαν Ὀλκάδα τῆς Ὁρθοδοξίας, διὰ μέσου τῆς ἐπιτεταμένης παπικῆς προπαγάνδας στὴν Ἀνατολή.

Ο Καθηγητῆς **Ι. Σοκολώφ**, τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας Πετροπόλεως, ἔγραφε τὸ 1910:

«Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις οἱ Ἕλληνες ἱεράρχαι ἐπανειλημμένως συνίστων τοῖς ὀρθόδοξοις τὴν ἀποφυγὴν καὶ **τοῦ νέου τούτου ὄπλου τῆς λατινικῆς προπαγάνδας**, ὡς Κύριλλος ὁ Λούκαρης, Παρθένιος ὁ Α', Παῖσιος ὁ Β', Κύριλλος ὁ Ε', Γρηγόριος ὁ Ζ', καὶ Ἀνθιμος ὁ Ζ'. **Ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν Πατριάρχαι τὴν αὐτὴν ἐπεδείξαντο ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ** μέριμναν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Κύπρῳ ἔτι ἐξεδόθησαν πρὸς τε τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν πατριαρχικαὶ καὶ ποιμαντορικαὶ Ἐγκύκλιοι, ἐν αἷς ἐτονίζετο ἡ **χροιά καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἡμερολογιακῆς ταύτης μεταρρυθμίσεως καὶ συνεδέετο αὕτη πρὸς τὴν λοιπὴν γνωστὴν σειρὰν τῶν διαφόρων καινοτομιῶν τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας**», καθ' ὅσον **«ἡ ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ**

Πάπας Γρηγόριος
ΙΓ' (1572-1585).

Γ' τῷ 1582 ἐπενεχθεῖσα ἡμερολογιακὴ μεταρρυθμισὶς ἀνέκαθεν ἢ μᾶλλον εὐθύς ἀμέσως ἐθεωρήθη ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ ὡς καινοτομία ἐκκλησιαστικὴ καὶ θρησκευτικὴ καὶ ὡς μία ἐκ τῶν συνήθων τάσεων τῆς κρατούσης ἐν τῇ Δύσει ἐκκλησιαστικῆς ἀπολυταρχίας, τὸ ὄνειρον τῆς ὁποίας ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Ἐθεωρήθη, ἄλλαις λέξεσι, **νέα παπικὴ ἐκστρατεία** κατὰ τῆς ἐν Ἀνατολῇ Ὀρθοδοξίας. **Ὡς** τοιαύτη θεωρηθεῖσα καὶ ἐκτιμηθεῖσα ἡ καινοτομία αὕτη ἀμέσως κατεδικάσθη»¹⁸ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Συνόδοις.

• **Εἶναι** ἄκρως σημαντικὸν, ἀλλὰ καὶ ἐνδεικτικόν, ἐν σχέσει μὲ τὰ ἀνωτέρω, ὅτι ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν περίοδο τῶν γνωστῶν δύο *Ἐγκυκλίων τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ', 1902 καὶ 1904*, προπομπῶν ὁμολογουμένως τῆς *Ἐγκυκλίου τοῦ 1920*, ἐνεφανίσθη στὸ προσκῆνιο ὁ παπικὸς Καρδινάλιος Π. Τοντίνι (Tondini de Quarenghi), ὁ ὁποῖος «πάντα λίθον ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ μετὰ φανατισμοῦ κινήσας ὑπὲρ ἀποδοχῆς τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης (τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου)», τελικῶς ἐν ἔτει 1905,

«ἀπεφάνθη, ὅτι τοῦτο ἐνέχει ἐκκλησιαστικὴν καὶ θρησκευτικὴν σπουδαιότητα καὶ εἶναι μάλιστα ἐν τῶν θεμελιωδῶν καὶ οὐσιωδεστάτων ζητημάτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὑφίσταται ἡ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαίρεσις. Ἡ δὲ οὐσία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος τούτου ἔγκειται ἐν τῇ ἀποδοχῇ ἢ μὴ “τῆς μιᾶς πηγῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας”, ἄλλαις λέξεσιν, ἐν τῇ ἀποδοχῇ ἢ ἀποκρούσει τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ»¹⁹.

* * *

Γ'. Ἡ προσεκτικὴ, ἀπροκατάληπτος καὶ ἀντικειμενικὴ μελέτη τῶν πηγῶν, τῶν ἀναφερομένων στὸ *Ἡμερολογιακὸ Ζήτημα*, ἀπὸ τοῦ ΙΣ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, θέτει τοῦτο ἐντὸς μιᾶς εὐρυτάτης ἱστορικῆς προοπτικῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγνοηθῇ ἢ προσπερασθῇ μὲ ἐπιπολαιότητα.

Τὸ *Ἡμερολογιακόν*, βάσει τῶν μαρτυριῶν, ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν προσεγγίζεται καὶ δὲν ἀντιμετωπίζεται αὐτόνομα, ὡς δῆθεν οὐδέτερο καὶ μὴ δογματικὸ θέμα.

α. Στὴν μὲν πρώϊμη φάσι τοῦ *Ἡμερολογιακοῦ*, ὁ Παπισμὸς

«ἠννῶει νὰ χρησιμοποίησῃ τὸ ζήτημα τοῦ Ἡμερολογίου, ὡς προπαγανδικὸν μέσον παραπλάνησεως καὶ συγκρούσεως τῶν Ὁρθοδόξων, ἀποδίδων εἰς τὴν ἀποδοχὴν αὐτοῦ ὑπ' Αὐτῶν τὴν σημασίαν τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Πρωτείου τοῦ Πάπα»²⁰.

β. Στὴν δὲ ὕστερη φάσι τοῦ *Ἡμερολογιακοῦ*, ὁ Οἰκουμενισμὸς ἀπέβλεπε, διὰ μέσου τῆς υἰοθετήσεως ἑνὸς Κοινοῦ Ἡμερολογίου, στὴν

«προσέγγισιν τῶν δύο χριστιανικῶν κόσμων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐν τῷ ἑορτασμῷ τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν», θεωρῶν τοῦτο ὡς «τὸν πρῶτον λίθον διὰ τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐνώσεως πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ»²¹.

Ἐν τέλει, ἡ ἐμμονὴ τῶν εὐσεβῶν Ὁρθοδόξων τοῦ Πατρῖου Ἡμερολογίου στὸ ἀπ' αἰῶνων Πατροπαράδοτο Ἐκκλησιαστικὸ Ἡμερολόγιο εὐρίσκει τὴν πλήρη δικαίωσίν της σήμερα, ἐφ' ὅσον –ὡς συνεπεῖς Ἀντι-οικουμενισταί– πραγματώνουν τὸν χρυσοῦν κανόνα, ὅτι

«τοῖς Πατράσιν ἐκ παντὸς ἀκολουθητέον»,
«ἔστι δὲ ὀσιώτερον τῶν πατρῶων ἔχεσθαι»²².
«πᾶν τὸ ἀρχαιότητι διαφέρον αἰδέσιμον»²³.

Καὶ πρὸ τοῦ 1924, τὸ «ἀπ' αἰῶνων κρατοῦν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον», ὑπεστηρίζετο

«ὡς μόνον ἀρμόζον τῇ Ἐκκλησίᾳ», «διὰ τὸ εἶναι Πατροπαράδοτον καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀνεκαθεν κεκυρωμένον»²⁴.

Ἡ ἐμμονὴ αὐτὴ τῶν εὐσεβῶν στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοσι διατηρεῖ αὐτοὺς στὴν εὐλογημένη κοινωνία «Σὺν Πᾶσι τοῖς Ἁγίοις»²⁵, στὰ ὄρια τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικότητος.

Καὶ ἰδοὺ, ἐν κατακλειδί, ἐγείρεται τὸ κρίσιμο ἐρώτημα:

• Ἀρὰ γε, ἂν ἀκόμη καὶ οἱ Ἄγγελοι, «σαλεύοντες» τυχὸν τὰ Παραδοθέντα, «ἀναθεματίζωνται»²⁶,

«πῶς ἄνθρωπος πᾶς ἐν σαρκὶ ὢν, σαλεύων καὶ καινοτομῶν, καὶ μάλιστα τοιαύτας καινοτομίας, οὐκ ἀλλότριος Θεοῦ;...»²⁷.

* * *

Δ΄. Ὅμως, ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ ἀποψινοῦ θέματός μας ἔχομε θέσει τὴν *ἐλπίδα*, τὴν ἐν Χριστῷ *Ἐλπίδα*· καὶ μὲ αὐτὴν θὰ ἤθελα νὰ κλείσωμε.

Ἐνα μικρὸ μέρος τῶν Ὁρθοδόξων, οἱ εὐσεβεῖς *Ἀντι-οικουμενιστὰι τοῦ Πατριῶν Ἡμερολογίου* ἐσήκωσαν μὲ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ τὸ τεράστιο βᾶρος τῆς *ἀντιστάσεως* στὴν νεοφανῆ αἵρεσι, ἀλλὰ καὶ τῆς *εὐθύνης* νὰ ἐργασθοῦν μὲ *ἐπιμονή* καὶ *ἐλπίδα* γιὰ τὴν ἀφύπνισι τοῦ *Ὁρθοδόξου Ἀντι-οικουμενισμοῦ*.

Αὐτοί, ἀποτελοῦντες τὸ «*Μικρὸν Ποίμνιον*»²⁸ καὶ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν συνεχῶς τὴν αἰώνια διακήρυξι τοῦ οὐρανοφάντορος Βασιλείου:

*«μηδὲν προτιμότερον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀσφαλείας τιθέμενοι»*²⁹

[*τίποτε ἄλλο δὲν θεωροῦμε προτιμώτερον ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν εὐστάθειά μας στὴν ὀρθὴ Πίστι*], παρέμειναν ἐδραῖοι, ἀμετακίνητοι καὶ συνεπεῖς στὶς ἀπαιτήσεις τῆς «*Ὁρθοδόξου καὶ Θεαρέστου Ἐνστάσεως*»³⁰.

• **Ἄρα** γε, ἡ ἐμμονή τους αὐτὴ ἀπέδωσε καρπούς;

Βεβαίως, διότι παρὰ τὶς βίαιες ἀντιδράσεις τῶν *Καινοτόμων* καὶ τὶς ποικίλες προκαταλήψεις τῶν ἀγνοούντων, ἡ ἐνστασις ἀπέδωσε πλουσίους καρπούς καὶ ἤδη ἀποδίδει πλουσιωτέρους.

Οἱ διαπιστώσεις καὶ οἱ προβλέψεις τῶν *Ὁρθοδόξων Ἀντι-οικουμενιστῶν* δυστυχῶς ἐπαληθεύθησαν πλήρως· τὸ διαχριστιανικὸ καὶ διαθρησκευτικὸ ἄνοιγμα τῆς *Οἰκουμενικῆς Κινήσεως* προεκάλεσε τοιαύτην ἀλλοίωσι στὴν ἐκκλησιολογικὴ συνείδησι τῶν ἐξ ὀρθοδόξων *Οἰκουμενιστῶν*, ὥστε μὲ εἰλικρίνεια νὰ γίνωνται βαρυσήμαντες ὁμολογίες ἀπὸ κληρικούς τῆς *Καινοτομίας*, ὅπως ἡ ἐξῆς:

*«Ὁ Οἰκουμενισμός, ἡ μεγαλυτέρα αἵρεσις τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, κηρύττουσα τὸν δογματικὸν καὶ θρησκευτικὸν συγκρητισμὸν καὶ τείνουσα εἰς ἓν εἶδος πανθρησκείας διὰ τῆς ἐξισώσεως τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν καὶ θρησκειῶν, ἀποτελεῖ τὴν πλέον θανάσιμον ἀπειλήν διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν»*³¹.

Ὁμολογίες παρομοίας φύσεως ἔρχονται στοὺς φῶς τῆς δημοσιότητος συνεχῶς καὶ περισσότερες καὶ ἰσχυρότερες καὶ δικαίωνουν τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴν πλήρη καὶ δυναμικὴ ἀφύπνισι τοῦ Ὁρθοδόξου Ἀντι-οικουμενισμοῦ, χάριτι καὶ βοήθεια τοῦ Θεοῦ τῆς Ἐκκλησίας Δομητορος.

«**Ἡ ἐλπίς**», κατὰ τὸν Ἅγιο Ἀπόστολο Παῦλο, «**οὐ καταισχύνει**»³².

Κλείνομε μὲ ἓνα πολὺ χαρακτηριστικὸ κείμενο τοῦ ἀειμνήστου Πρωτοπρεσβυτέρου πατρὸς Μιχαὴλ Πομάζανσκυ (Δογματολόγου, Φιλοσόφου, Καθηγητοῦ τῆς Ρωσικῆς, Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, τῆς Ρωσικῆς Διασπορᾶς)· τὸ κείμενο αὐτὸ ἐκφράζει πλήρως τὴν ἐλπιδοφόρα προοπτικὴ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου καὶ ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος «συμβόλου» Αὐτῆς:

«**Στὴν κρίσιμη αὐτὴ ἱστορικὴ στιγμή**», ἔλεγε ὁ ἀειμνήστος Δογματολόγος, «**ἀπαιτοῦνται ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστῶς διατηροῦνται στὴν Ὁρθοδοξία, πολὺ θάρρος, σταθερότης, εὐσυνειδησία, ἐτοιμότης γιὰ θυσία καὶ ἰσχυρὰ πίστις στοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος διὰ τὸ ἀκλόνητον τῆς Ἐκκλησίας.**

Οὐδεμίαν ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι στὸ βάθος καθέτοπικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπάρχει μία ἀληθὴς κατανόησις τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ μία ἐτοιμότης πρὸς ἔγερσιν διὰ τὴν υπεράσπισιν Αὐτῆς.

Οἱ φωνές αὐτὲς θὰ πρέπει νὰ ἐγερθοῦν καὶ νὰ ἀκουσθοῦν.

Δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀποθαρρυνώμεθα ἀπὸ τὴν προφανῆ ἀδυναμία καὶ ἀφάνεια τῶν φωνῶν αὐτῶν»³³.

Ἦδη οἱ «φωνές» αὐτὲς ἀφυπνίζονται, ὑπερνικοῦν τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ἀφάνεια, προστίθενται στοὺς μέτωπο τοῦ Ὁρθοδόξου Ἀντι-οικουμενισμοῦ.

* * *

Παράρτημα

Ὁ ὅρος Συγκρητισμὸς⁴

Ἐν πρώτοις, ὁ ὅρος Συγκρητισμὸς δὲν ἔχει σχέσηι μὲ τὴν λέξι σύγκρισις καὶ τὸ ρῆμα συγκρίνω, ἐφ' ὅσον ἔχει προέλθει ἀπὸ τοὺς Κρήτας, δηλαδὴ τοὺς Κρητικούς.

Οί Κορήτες, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος³⁴, ἐν καιρῷ ἐξωτερικοῦ κινδύνου, λησμονοῦσαν τὶς μεταξύ τους ἐσωτερικὲς διαιρέσεις καὶ ἔριδες, καὶ συνησπίζοντο οὕτως, ὥστε ἐνωμένοι νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν κοινὸ ἐχθρὸ πού τοὺς ἀπειλοῦσε³⁵.

Συγκρητισμὸς ἐπομένως σημαίνει **πρωτογενῶς** ἔνωσι καὶ συνάφεια παρὰ τὶς διαφορὲς, πρὸς ἀντιμετώπισιν μιᾶς ἀπειλῆς.

Περαιτέρω, μὲ τὸν ἴδιο ὄρο χαρακτηρίζεται, σὲ γενικὲς γραμμὲς, τὸ φαινόμενο καὶ οἱ τάσεις συμφιλιώσεως, ἀναμείξεως, ἐνοποιήσεως καὶ συγχωνεύσεως γλωσσῶν, φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, πολιτισμῶν καὶ θρησκευτῶν³⁶.

Τὸ ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτο κατὰ τὴν διαδικασία τοῦ **δευτερογενοῦς** αὐτοῦ **Συγκρητισμοῦ** εἶναι, ὅτι «*παραθεωροῦνται τυχὸν διαφορὲς καὶ τονίζονται σημαντικὲς ὁμοιότητες ἢ καὶ συμπτώσεις*»³⁷ μεταξὺ τῶν μερῶν πού εὐρίσκονται σὲ συνάφεια καὶ ἀλληλεπίδρασι.

Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ φαινόμενο τοῦ **Συγκρητισμοῦ** εἶναι πανάρχαιο καὶ παγκόσμιο, ἀκόμη δὲ καὶ στίς ἡμέρες μας «*ὑπάρχουν τάσεις θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ, οἱ ὁποῖες ἀναζητοῦν πανθρησκειακὴ ἐνότητα*»³⁷, ὅπως γιὰ παράδειγμα αὐτὲς πού ἐκφράζονται μέσω τοῦ πολυμῶρφου κινήματος τῆς «*Νέας Ἐποχῆς*».

Παραπομπές

(*) Ὁμιλία **Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὡρωποῦ καὶ Φυλῆς κ. Κυπριανοῦ**, ἡ ὁποία ἐξεφωνήθη στὸ Δημαρχεῖο τῆς Δημοτικῆς Ἐνότητος Φυλῆς, τὴν 13/26.5.2024, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῶν 100 ἐτῶν ἀπὸ τῆς *Ἡμερολογιακῆς Καινοτομίας*. • **Στὴν Ἰστοσελίδα** τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὡρωποῦ καὶ Φυλῆς προσεχῶς θὰ προβληθῇ ἡ σχετικὴ ταινία τῆς Ὁμιλίας.

1. **Προβλ. Πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Ζήση**, «*Διακόπτουμε τὴν ἔκδοσιν τῆς “Θεοδρομίας”*», περιοδ. «Θεοδρομία», Ὀκτ.-Δεκ. 2023, σελ. 487, §2. • **Ὁφειλετικὴ** χρῆσις καὶ εὐγνώμων ἀναφορὰ, μὲ σχετικὴ προσαρμογή, προσφάτου κειμένου τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ π. Θ. Ζ.
2. Καθηγητοῦ τοῦ Α.Π.Θ., **Κου Δημητρίου Τσελεγγίδου**, ἔφημερ. «Ὁρθόδοξος Τύπος», ἀριθμ. φύλ. 2.489/29.3.2024, σελ. 2.
3. **Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Κυπριανοῦ καὶ Ἱερομονάχου Κλήμεντος Ἀγιοκυπριανιτῶν** (νῦν **Μητροπολιτῶν**), *Οἰκουμενικὴ Κίνησις καὶ Ὁρθόδοξος Ἀντι-οικουμενισμὸς: Ἡ κρίσιμος ἀντιπαράθεσις ἐνὸς αἰῶνος*, Ἀθῆναι 2001.
4. **Βλ. ἐκτενῶς: Μητροπολίτου Ὡρωποῦ καὶ Φυλῆς Κυπριανοῦ** († 2013), *Ἡ Πατερικὴ Στάσις ἐναντι τοῦ Διαθρησκειακοῦ Συγκρητισμοῦ - Ἱερὸς*

- Χρυσόστομος και Ιουδαίοι, Αθήνα 2004, σελίδες 150 (βλ. *ἐδῶ*). • **Βλ. Παράρτημα**, στὸ τέλος τοῦ παρόντος *Κειμένου*, ὅπου ἀναλύεται «ὁ ὅρος *Συγκρητισμός*».
5. Ὁ πρῶτος ποὺ ἐχρησιμοποίησε τὸν ὅρο «*Οἰκουμενικὴ Κίνησις*» ὑπὸ τὴν σύγχρονη ἔννοιά του θεωρεῖται ὁ Γάλλος πάστωρ Ἀδόλφος Μονοδ τὸ 1846 καὶ ἔκτοτε γίνεται χρῆσις κατὰ διαστήματα τοῦ ὅρου τούτου.
- «*Κυρίως ὁμῶς ἀπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Ὁξφόρδης (1937) καὶ ἐξῆς ὁ ὅρος οὗτος ἔλαβε τὴν συνήθη καὶ κοινὴν καταστάσαν πλέον ἔννοιαν καὶ χρῆσιν αὐτοῦ*» (**Β. Θ. Σταυρίδου καὶ Ε. Α. Βαρέλλα**, *Ἱστορία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως*, σελ. 30, ἐκδόσεις «Π.Ι.Π.Μ.», *Ἀνάλεκτα Βλατάδων - 47*, Θεσσαλονίκη 1996).
6. **Βλ. Β. Θ. Σταυρίδου καὶ Ε. Α. Βαρέλλα**, αὐτόθι, σελ. 59 κ.έ., 65 κ.έ., 73 κ.έ., 81 κ.έ., 93 κ.έ.
- **Ἐνδεικτικά:** 1844 («*Χριστιανικὴ Ἀδελφότης Νέων*»/Χ.Α.Ν.)· 1855 («*Χριστιανικὴ Ἐνωσις Νεανίδων*»/Χ.Ε.Ν.)· 1854 κ.έ. (σύγκλησις διαφόρων συνεδρίων διεθνῶν ἱεραποστολικῶν ὀργανώσεων)· 1910 (Α' Παγκόσμιο «*Ἱεραποστολικὸ Συνέδριον*»)· 1914 («*Παγκόσμιος Σύνδεσμος Διεθνούς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν*»/Π.Σ.Δ.Φ.Ε.)· 1921 («*Διεθνὲς Ἱεραποστολικὸ Συμβούλιον*»/Δ.Ι.Σ.)· 1925 (Α' Παγκόσμιο Συνέδριον «*Ζωῆς καὶ Ἐργασίας*»/Ζ.Ε.)· 1927 (Α' Παγκόσμιο Συνέδριον «*Πίστεως καὶ Τάξεως*»/Π.Τ.).
  - **Οἱ δύο** τελευταῖες Παγκόσμιες Κινήσεις «*Ζ.Ε.*» καὶ «*Π.Τ.*» ἀπετέλεσαν κυρίως τὸν πυρῆνα καὶ τὴν ὑποδομὴ γιὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «*Π.Σ.Ε.*».
7. Πρβλ. Ρωμ. ζ' 17.
8. «*Without precedent in Church history*». Ἡ δήλωσις εἶναι τοῦ πρώτου Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ «*Π.Σ.Ε.*» Δρος Βίσσερ Τούφτ. • **Βλ. George Tssetsis** «*The Meaning of the Orthodox Presence in the Ecumenical Movement*», στὸν **Συλλογικὸ Τόμο:** *Orthodox Visions of Ecumenism*, Gennadios Limouris (ed.), WCC Publications, Geneva 1994, p. 172, § *The history of Orthodox presence*.
9. **Ἰωάννου Ν. Καρμίση**, *Δογματικῆς Τριῆμα Ε'*, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, σελ. 243 καὶ ὑποσημ. (βλ. ἐπίσης: σελ. 241 καὶ 242, 271-272), Αθήναι 1973.
- **Χάρις** «τοῦ ὅλου τῆς Ἐκκλησίας σώματος», τοῦ «ὅλου χριστιανικοῦ σώματος», ἐπιβάλλεται νὰ «*συμπληθῆ*» «*μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν*»: «*προσέγγισις*» (5κισ), «*κοινωνία*» (δῖς), «*συνάφεια*» (4κισ), «*φιλία*» (ἄπαξ) καὶ «*συνεργασία*» (ἄπαξ).
10. **Β. Θ. Σταυρίδου καὶ Ε. Α. Βαρέλλα**, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 332-336 (*Ἐγκύκλιος τοῦ 1920*).
11. **Ἀρχιμανδρίτου Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδοροπούλου**, «*Ὁ συνορτασμός τοῦ Πάσχα*», περιοδ. «*Ἐνορία*», ἀριθμ. 549/10.5.1974, σελ. 112, ὑπογραμ. ἡμέτ.
12. **Χρήστου Γιανναρά**, *Ἀλήθεια καὶ Ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας*, σελ. 197-198, ἐκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1977.
13. Οἱ Ἐκκλησίαι Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας, Σεργίας καὶ Ρουμανίας ἀπήντησαν στὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως διὰ γραμμάτων καὶ ἐπήνεσαν αὐτὴν γιὰ τὴν πρωτοβουλία τοῦ «*Διαγγέλματος*» • **Βλ. Μ.Π. Γ. Τσέτση**, *Ἡ συμβολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν ἴδρυση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν*, σελ. 82-86, ἔνθ' ἄνωτ.

14. Τὸ «**Διάγγελμα**» τοῦ 1920 ἔγινε **πανορθοδόξως δεκτὸ** ἀπὸ τὴν «*Α΄ Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τῆς Ρόδου*» (1961), ἡ ὁποία στὸν «*Κατάλογον τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης Πανορθόδοξου Προσυνόδου*» καὶ εἰδικώτερα στὴν ὑποδιαίρεσι «*V. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον*» καὶ στὸ θέμα «*ΣΤ. Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις*», προβλέπει «*τὴν ἐν τῷ πνεύματι τῆς Πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 παρουσίαν καὶ συμμετοχὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει*» (βλ. **Ἰωάννου Καρμίρη**, Δ.Σ.Μ., σελ. 984 [1082] - 985 [1083], ἐνθ' ἄνωτ.).
15. **Γρηγορίου Λαρεντζάκη**, «*Βασικαὶ ἀρχαὶ τηρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος - Ὁρθόδοξοι ἀπόψεις*», «**Ε.Π.Ε.Θ.Χ.**», τόμος Α΄, σελ. 351, Κεφ. ΙΙΙ, Ἀθήναι 1987.
15. **Τοῦ αὐτοῦ**, αὐτόθι, σελ. 352-365, ὅπου ἀναλύονται τὰ «**Βήματα**», τὰ ὁποία –κατὰ τοὺς **Οἰκουμενιστάς**– «*εἶναι δυνατὸν ἀμέσως καὶ ἀνευ δογματικῶν ἢ κανονικῶν κωλυμάτων, ὅπως ἐφαρμοσθοῦν, ἢ ὅπου ἐφαρμόζονται ἤδη, ὅπως ἐνισχυθοῦν καὶ ἐντατικοποιηθοῦν*» (σελ. 351).
16. **Μητροπολίτου Τρανσυλβανίας Ἀντωνίου (Πλαμαδεάλα)**, «*Σύγχρονη Ὁρθοδοξία - Σύγχρονος Κόσμος. Προβλήματα τῆς συγχρόνου Ὁρθοδοξίας καὶ εἰδικὰ οἱ σχέσεις αὐτῆς μετὰ τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν*», Περιοδ. «*Ἐκκλησία*», ἀριθμ. 13/1-15.9.1994, σελ. 501α, ὑπογραμ. ἡμέτ.
17. **Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ Κωνσταντινουπόλεως (1572-1594)**, Ἐπιστολὴ πρὸς Δόγην τῆς *Ενετίας* κ. *Νικόλαον Νταπόντε*. • **Βλ. Κ. Ν. Σάθα**, Βιογραφικὸν σχεδιάσμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, σελ. 28, ἐν Ἀθήναις 1870.
18. **Ι. Σοκολώφ**, Τὸ περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἡμερολογίου ζήτημα κρινόμενον ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, Πετρούπολις 1910. • **Βλ. Γρηγορίου Παπαμιχαήλ**, Ἐπὶ τῆς Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως, περιοδ. «*Πάνταινος*» Ἀλεξανδρείας, ἀριθμ. 39/10.6.1910, σελ. 624-628.
19. Αὐτόθι.
20. **Μητροπολίτου Κυζικίου Καλλινίκου**, *Τὸ Πάσχα*. • **Βλ.** περιοδ. «*Ὁρθοδοξία*» Κωνσταντινουπόλεως, ἀριθμ. 12/1927, σελ. 509.
21. **Διονυσίου Μ. Μπατιστάτου** (ἐπιμ.), Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξου Συνεδρίου (10.5-8.6.1923), σελ. 57 καὶ 189, Ἀθήναι 1982.
22. **Ἱεροῦ Μελετίου Πηγᾶ**, Τόμος Ἀλεξανδρινὸς περὶ τοῦ Πασχαλίου, σελ. 145 καὶ 153. • **Βλ.** «*Lettres de Meletius Pigas antérieures à sa promotion au Patriarcat*», par Emile Legrand, Paris 1902.
23. **Ζ΄ Ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου**, Mansi τ. 13, στλ. 252B καὶ στλ. 328E, Πράξις C΄, Τόμοι Γ΄ καὶ C΄.
24. **Ἐγκύκλιος τοῦ 1902**, Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ΄. • **Βλ. Βασιλείου Θ. Σταυρίδου** – **Εὐαγγελίας Α. Βαρέλλα**, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 325.
25. Ἐφεσ. γ΄ 18.
26. Γαλάτ. α΄ 8-9.
27. **Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου**, PG τ. 99, στλ. 1033D, Ἐπιστολὴ ΛC΄, *Ἐνπρεπιανῶ καὶ τοῖς σὺν αὐτῶ, E.L.I.*
28. Λουκ. ιβ΄ 32.
29. **Μ. Βασιλείου**, PG τ. 32, στλ. 925BC/Ἐπιστολὴ ΣΜΕ΄, *Θεοφίλω Ἐπισκόπῳ. E.L.II.*

30. Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, ΡG τ. 99, στλ. 1045D/Επιστολή ΛΘ', Θεοφίλω Ηγουμένω, Ε.Λ.Ι.
31. Αρχιμανδρίτου Σπυριδωνος Σπ. Μπιλάλη, Ὁρθοδοξία καὶ Παπισμός, τ. Β', σελ. 598, ἔκδοσις α', «Ὁρθοδόξον Τύπου», Ἀθῆναι 1969.
32. Ρωμ. ε' 5.
33. Πρωτοπρεσβύτερος π. Μιχαὴλ Πομάζανσκυ (1888-1988), «Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Σύγχρονος Κίνησις διὰ τὴν Ἐνοποίησην εἰς τὸν Χριστιανισμόν», στὸν συλλογικὸ τόμο ἀρθρων του στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα «Selected essays», σελ. 230, ἔκδοσις Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Τζόρνταν-βιλ Νέας Ὑόρκης Η.Π.Α., 1996.
34. Πλουτάρχου, Ἠθικά, 490ΑΒ:
 • «Ἐτι τοίνυν ἐκεῖνο δὴ μνημονεύειν ἐν τοῖς πρὸς τοὺς τοῦτο τὸ Κρητῶν, οἱ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπιόντων πολεμίων, διελύοντο καὶ συνίσταντο· καὶ τοῦτ' ἦν ὁ καλούμενος ὑπ' αὐτῶν “συγκρητισμός”».
35. «Συγκρητίσαι λέγουσιν οἱ Κρηῆτες, ὅταν ἐνωθεῖσιν αὐτοῖς γένοιτο πόλεμος· ἐστασιάζον γὰρ αἰεὶ» (Ἑτυμολογικὸν Μέγα, 732, 54, ἔκδ. Τ. Gaisford, Oxford 1848). • Ἐξ οὗ καὶ τὸ ρῆμα: **συν-κρητίζω – συγκρητίζω**.
36. Ν. Ι. Λουβάρεως, «Συγκρητισμός», στὴν «Μ.Ε.Ε. – Πυρσός», τ. 22, σελ. 487βγ, Ἀθῆναι 1933· Π. Κ. Πάλλη, «Συγκρητισμός», στὴν «Θ.Η.Ε.», τ. 11, στλ. 512-513, Ἀθῆναι 1967· Ἰ. Σ. Ἀλεξάκη, «Συγκρητισμός», στὸ «Ν.Ε.Λ. ΗΛΙΟΣ», τ. 17, σελ. 348β· Ν. Μακροῦ, «Συγκρητισμός», στὸ *Εἰσαγωγικὸ Λεξικὸ Πολιτικῶν Ὁρων καὶ Φιλοσοφίας*, σελ. 372-373, Ἀθήνα 1990· Ε. Ν. Ρούσου, «Συγκρητισμός», στὴν «Ε.Ε.Ε.», τ. 21, Οἱ Ἐρησκείες, σελ. 376γδ, «Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν», Ἀθήνα 1992· Στρατῆ Ψάλτου, «Συγκρητισμός», στὸ *Θρησκευολογικὸ Λεξικόν*, σελ. 508-509, ἔκδόσεις «Ἑλληνικὰ Γράμματα», Ἀθήνα 2000.
37. Νίκου Μακροῦ, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 373.

